

LA HISTÒRIA DE LA VILA CAPITALINA

Viatjant al segle XIV Quan el nom era tan sols Castelló

Ajuntament de Castelló, UJI i Universitat de València publicaran en paper les actes municipals més antigues conservades a l'Arxiu de la Ciutat on es veu que la nomenclatura del terme era la que, des de avui mateix, romandrà única

VICENT GARCÍA EDO

Fa encara pocs dies que es van presentar a l'espai cultural Menador, que comparteixen l'Ajuntament de Castelló i la Universitat Jaume I, els tres vo-

lums d'una sèrie de llibres que transcriuen les primeres actes municipals arribades als nostres dies, resultat dels acords presos pel Consell de l'antiga vila. Potser molts no ho saben, però a l'Arxiu de la Ciutat de Castelló es conserva una de les sèries més riques i importants de llibres d'actes de tot estat espanyol, ja que malgrat haver-se'n perdut les més antigues, la

col·lecció comença l'any 1374 i amb poques mancances arriba fins els nostres dies. Sis segles i mig de vida municipal a través d'uns interessants llibres que, des de fa molts anys ja coneixen els historiadors, i segurament d'ací a poc de temps també podrà consultar-los a través d'internet qualsevol persona interessada; però en aquest moment i mitjançant un conveni es-

tablert fa un parells d'anys entre el municipi castellonenc i la universitat de València i la Jaume I de Castelló, es dona inici a la publicació en paper del text complet de les actes més antigues, totes les que caben en cinc volums d'un format i un pes raonable per als usuaris, i que arriben fins l'any 1412.

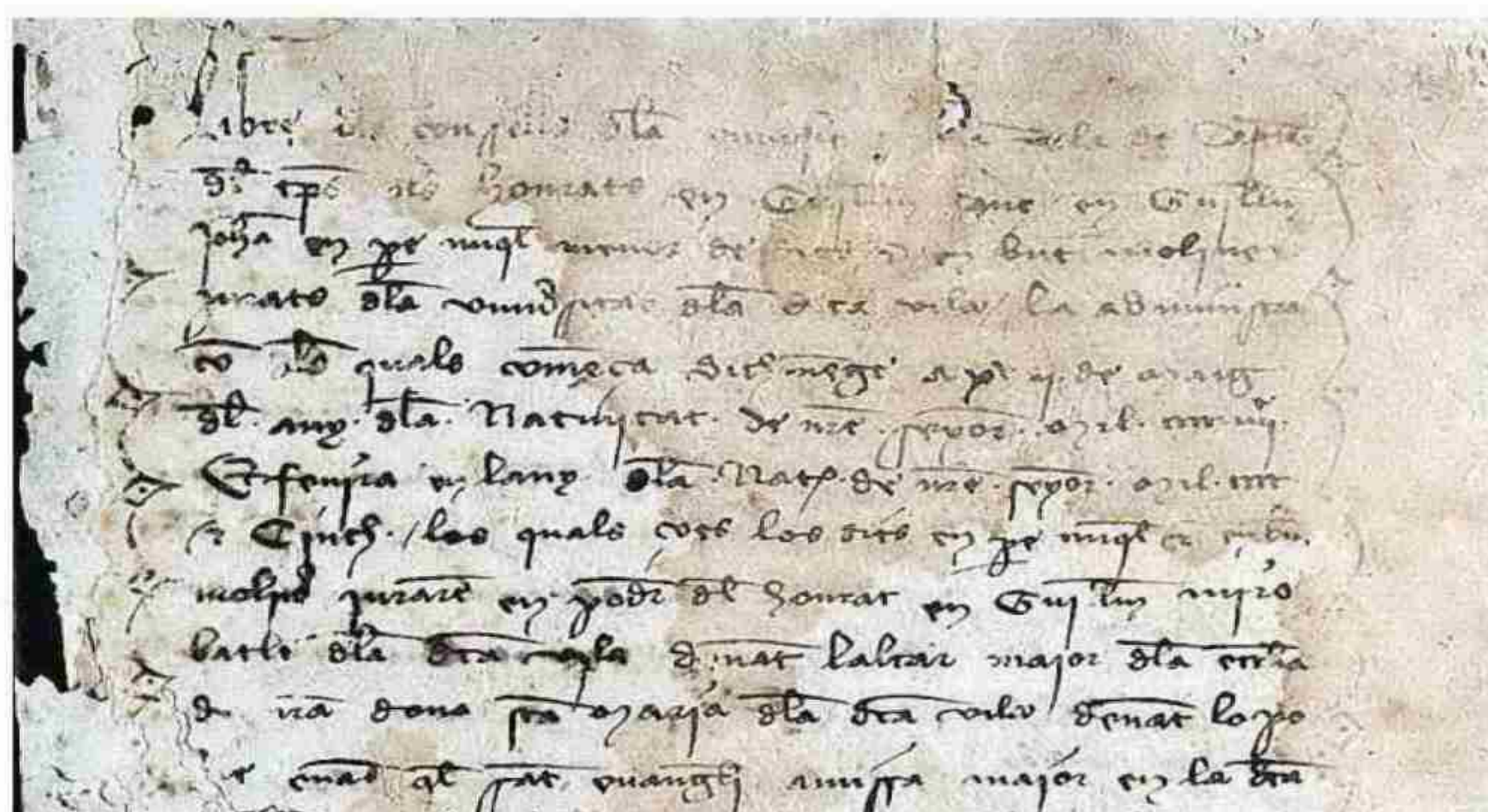
El treball és obra de diversos professionals de la història, vinculats a diferents institucions públiques, que segueixen uns mateixos criteris a l'hora de fer les transcripcions i, pel que fa els tres llibres realitzats i publicats fins ara, els autors del primer volum són la directora de l'Arxiu Municipal, **Elena Sánchez**, i el professor **Carles Rabassa**; del segon els professors **Enric Guinot** i **Pau Viciano**; i del tercer els professors **Germán Navarro** i **Joaquín Aparici**. Actualment s'estan preparant els dos darrers volums, els autors dels quals es donaran a conèixer en el moment de la publicació, però res no li impedeix al signant d'aquestes línies manifestar l'agraïment per haver sigut invitat a participar en un d'aquests restants llibres.

El primer llibre de Consells

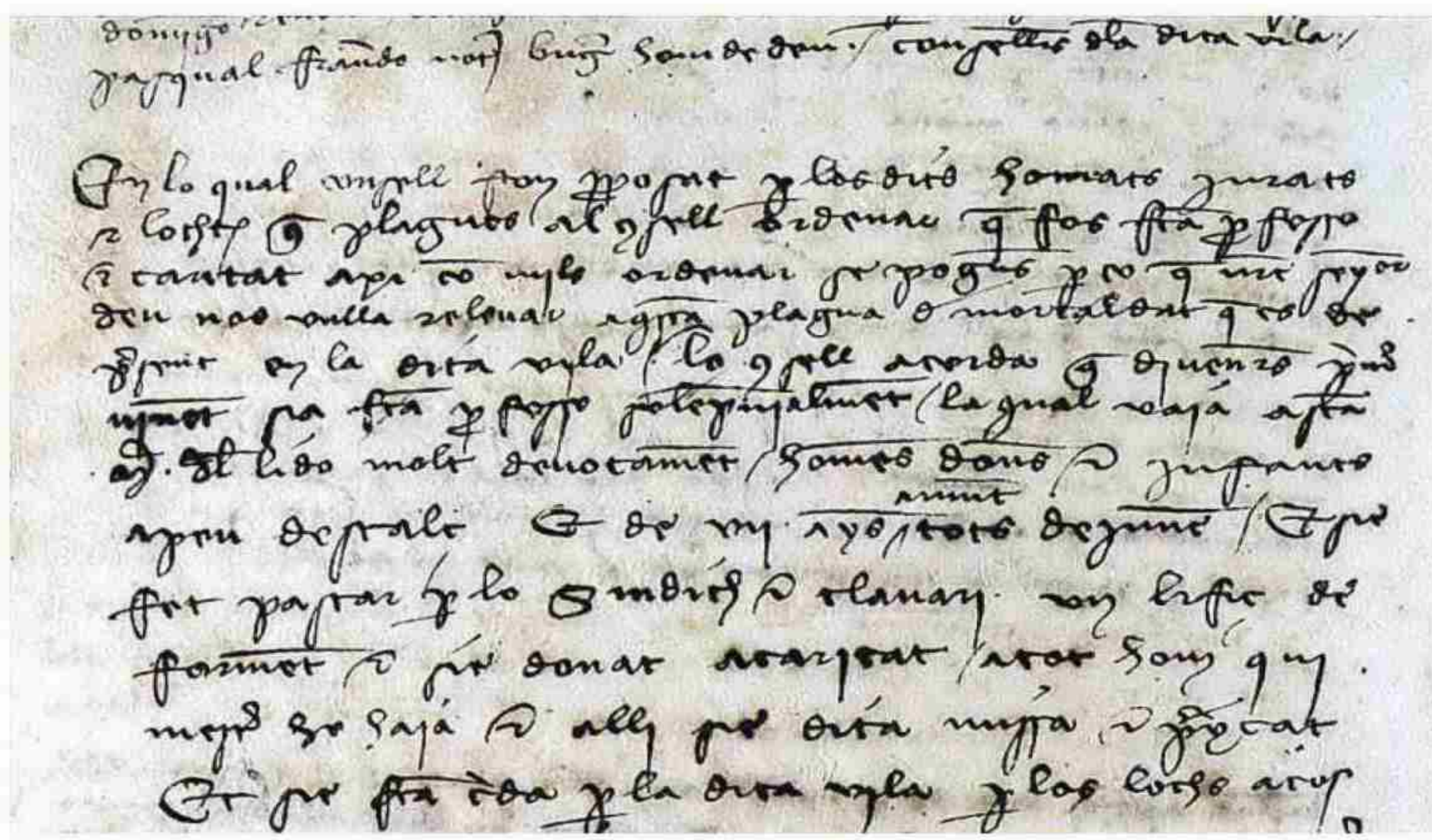
conservat comença amb les paraules següents: *Llibre de Consells dels honrats*, en **Pere Moster**, en **Joan d'Alçamora**, en **Bernat Albert** i en **Bertomeu Garriga**, jurats de la vila de Castelló, l'administració dels quals començà lo dia de la festa de Cinquagèsima, que era XXI dia del mes de maig de l'any de la Nativitat de Nostre Senyor mil CCC LXX i quatre».

En aquell temps eixa era la data de renovació anual dels jurats de la vila, com també es renovaven la resta de representants municipals en altres moments de l'any, tot d'acord amb uns criteris que seguien les pautes dels Furs de València i, sobretot, dels Privilegis atorgats durant els regnats de **Jaume I** i del seu fill **Pere el Gran** a la ciutat de València. Va ser aquest darrer qui l'any 1284 els va fer extensius també a la vila de Castelló i a la resta de les poblacions que en aquell moment formaven part del patrimoni reial, amb la qual cosa es va produir una certa unificació institucional a nivell municipal, pensada per al foment i reforçament del braç o estament reial d'unes Corts Valencianes que,

ELS 'LLIBRES DELS CONSELLS' DE CASTELLÓ

MAPES. Comarca de la Plana, amb Castelló, del mapa del regne de València de Jodocus Hondius, imprès a Amsterdam l'any 1606, (esquerra), i dos imatges del 'Llibre de Consells' de 1404, que parla de la processó a Santa Maria de Lledó; i fragment de la portada, i per això diu "Libre dels consells de la universitat de la vila de Castelló..."

fins aquell moment eren només un projecte però amb molt de futur, com va quedar demostrat a partir de ben entrat el segle XIV, durant les Corts de 1329-30 del rei **Alfons el Benigne** i, sobretot, amb les nombroses assemblees de les Corts del rei **Pere el Cerimoniós**.

Front a la inexistència d'una premsa de l'època, els llibres d'actes municipals són la millor font documental per poder apropar-nos al dia a dia de la vila de Castelló, en una època en la que els consells municipals tenien un paper molt més actiu en la vida dels seus habitants que el que tenen a l'actualitat i, per tant, les seues decisions tenien una enorme importància, com ho demostra el fet de la sàvia decisió d'atreure talent per a millorar la vida dels castelloners de l'època, aprovant la concessió d'un préstec de cent sous durant un any, sol•licitat per un manyà foraster que volia instal•lar-se a Castelló però necessitava diners per poder fer-ho. Els consellers consideraven que era un bon professional, tant «en l'art de manyà, com en fer frens i altres subtils obres» i, per tant, el seu treball de gran profit als habitants de la vila.

Els districtes de Castelló

Presidia sempre les sessions la màxima autoritat de la vila, el jutícia, que aquell 1374 era **Guillem Tovarç**, i l'acompanyaven tant els jurats que acabem de citar com un nombre significatiu de consellers, escollits per representar els sis districtes o parròquies de Castelló, les de Sant Agustí, Sant Tomàs, Santa Maria, Sant Pere, Sant Joan i Sant Nicolau.

Uns quants anys després i passant a un altre llibre d'actes, podem llegir que la vila es va haver d'enfrontar a un greu problema de salut pública, en manifestar-se una epidèmia l'origen de la qual desconexim, però generadora d'una important «plaga de mortaldat» que preocupava al consell municipal i, per tal de posar remei, el 15 de juny de 1404 van decidir que es fera una processó solemne des de la vila fins a «Santa Maria del Lidó», per tal

d'implorar l'ajut celestial i, com a prova de la voluntat i el sacrifici dels peticionaris, tots els homes, dones i xiquets majors de set anys que participarien en dita processó, haurien de fer-ho devotament, caminant descalços i en dejú. Desconexim el resultat de dita manifestació de fervor popular, però com que no es torna a citar l'epidèmia en la documentació municipal dels mesos immediatament posteriors, tot fa pensar que be la petició va tindre la resposta esperada, be l'epidèmia no era tan greu com inicialment es pensava i va cessar en poc de temps de manera natural.

Aquests dos exemples són una xicoteta mostra de la nombrosa i variada quantitat d'assumptes que podem trobar a partir de la lectura de les actes del municipi de Castelló, textos escrits completament en valencià, ja que era la llengua que tots parlaven i la que, com és natural, usaven a l'hora de redactar qualsevol tipus de document. Això va seguir fins a principis del segle XVIII quan, a conseqüència de la Guerra de Successió a la corona espanyola, el rei **Felip V** va dictar en 1707 un decret de Nova Planta, que va abolir tot el dret dels valencians, el va substituir pel dret castellà de l'època i, des d'aquell mateix moment, es va

establir el castellà com a llengua única a l'hora de redactar qualsevol document, públic o privat, ja que a més de les administracions també els notaris estaven obligats a redactar en castellà els que autoritzaven.

La castellanització documental es va mantenir al llarg de tot el segle XVIII, el XIX i la major part del XX, i no ha sigut sinó des de l'adveniment de la Democràcia quan, molt a poc a poc, algunes institucions han començat a

Els llibres d'actes municipals són la millor font documental per apropar-nos al dia a dia de la vila

Els textos estaven completament en valencià, ja que era la llengua que tots parlaven i era als documents

modificar els hàbits i començar a redactar documents oficials en valencià, un procés que no és gens fàcil de normalitzar per raons diverses, ja que a banda d'interessos de caràcter purament cultural, com és la recuperació d'una llengua menystinguda i menyspreada des de fa segles, des dels anys 70 del segle XX fins l'actualitat els diferents partits polítics l'han utilitzada amb interessos particulars i contraris, a l'hora d'elaborar les seues propostes polítiques en cada legislatura, raó per la qual la normalització o, si més no, el grau de respecte al valencià, clarament reconegut per la Constitució espanyola i el nostre Estatut d'autonomia, canvia contínuament de banda, com si fóra una pilota, la qual cosa genera permanents desequilibris i disputes entre valencians per un tema que ens hauria de preocupar seriosament, ja que d'una altra manera la desaparició del valencià serà una realitat.

Podem dir-ho d'una manera molt més simple: en un futur no tan llunyà i entre moltes altres conseqüències, podria donar-se el cas que uns fons històrics tan importants com els del municipi castelloner d'època foral, i els de molts altres arxius valencians amb enormes col•leccions de documents del mateix temps, nin-

MANOLO NEBOT

CASTELL VELL. La vila de Castelló baixa de la muntanya al pla desde del Castell Vell, a la vora la Magdalena.

gú no els podria llegir, en estar escrits en una llengua extinta. Ciència-ficció? En absolut. Això ja passa just a l'altre costat dels Pirineus, en algunes ciutats que conserven abundant documentació de quan el territori parlava en català i ara només ho fa en la del senyor **Molière**. Com a poc hauríem de reflexionar per decidir el camí que volem seguir.

La iniciativa municipal

Per això, i des d'un punt de vista estrictament cultural, és motiu d'esperança la iniciativa de la corporació municipal de Castelló, que ja ha estat recolzada per les institucions autonòmiques competents, per tal que el nom oficial de la ciutat siga únicament el de Castelló de la Plana, que era el mateix que usaven els membres d'aquells antics consells municipals de la vila durant quasi cinc segles, però en feien ús, sobretot, quan havien d'adreçar-se a institucions de fora de la vila, ja que quan les comunicacions eren internes no calia afegir el sobrenom de la Plana; però en canvi sí que convenia posar-lo si, per exemple, s'adreçaven al rei, o quan aquest els contestava, ja que dins la corona aragonesa hi havia altres pobles amb el mateix nom principal, i amb l'ús del sobrenom s'evitaven confusions.

El valencià necessita protecció. Tres segles després del decret de Nova Planta, tan sols fa uns anys, molt pocs, que el seu ensenyament ha entrat a les escoles, a la universitat i, a més ara, quan no xoca amb cantons de suro, també ha de competir amb el castellà, l'altra llengua oficial de la nostra comunitat autònoma i dominadora plena de l'escenari lingüístic, així com amb la llengua anglesa i el fenomen que comporta l'ús de les noves tecnologies. Una situació complexa, sens dubte, però que podria resoldre's de manera satisfactòria si tots actuarem amb bona voluntat, un bé escàs en la societat actual. ≡

*Professor titular de Dret Privat i Història de la UJI.